

עיתון זגלמביה זאגלעמביער צייטונג

גיליון מס' 46 תשרי תשפ"א - ספטמבר 2020
Zagłębie (Zaglembie) Newsletter September 2020

ארגון עולמי של יוצאי זגלמביה
Zagłębie World Organization
www.zaglembie.org
admin@zaglembie.org

נפרדים מאברהם גרין, "מר זגלמביה"

Będzin
Sosnowiec
Dąbrowa Gornicza
Zawiercie
Czeladź
Sławków
Wolbrom
Chrzanów
Dańdówka
Gołonóg
Grodziec
Kazimierz
Klimontów
Ksawera
Kromołów
Łagisza
Maczki
Milowice
Modrzejów
Niemce
Niwka
Olkusz
Oświęcim
Piaski
Porąbka
Siewierz
Strzemieszyce
Trzebinia
Wojkowice
Zagórze
Ząbkowice

חברי ארגון יוצאי קהילות זגלמביה בפולין,

נמצאים אנחנו בערב ראש השנה תשפ"א בסימן מגפת הקורונה והמצב הכלכלי והחברתי הם מן הקשים שידעה המדינה.

במהלך חצי השנה האחרונה, בשל המגיפה ומשמעותה, צומצמה

פעילות הארגון באופן משמעותי. טקס הרמת כוסית בערב פסח, עצרת יום השואה והמסע לפולין בוטלו עקב הנסיבות, כמו כן הגעת חברי קבוצת הכח בנדין שהיו אמורים להגיע למשחק רעים עם קבוצת הכח רמת גן.

לצד זאת, פעילות רחבת היקף מתקיימת במסגרת סדנת חקר השורשים זגלמביה, המונהגת על ידי חיים דקל בסיועו של דני רקוף. הפעילות החלה כמפגשים שבועיים והיום נעשית

במסרונים יומיומיים בין משתתפי הסדנה ואחרים וכן במפגשי זום של משתתפי הסדנה ואחרים.

בט' באב קיימנו למרות המצב, את טקס ה"ארצי"ט" בבית העלמין בנחלת יצחק כאשר לפני תחילתו הונח פרח על כל אחד מקברי חללים יוצאי זגלמביה שנפלו במערכות ישראל.

השנה ניפגש לברך זה את זה לקראת השנה החדשה באתר ההנצחה במבוא מודיעים, שם התנאים מתאימים יותר במגבלות מגפת הקורונה.

מאחל אני לכם חבריי, שנה טובה, שנת בריאות ואריכות ימים. לבני הדור הראשון שלוחה ברכה מיוחדת וחיבוק אמיץ ללב על מי שאתם ועל מה שאתם משאירים לנו.

דב פניני

יו"ר ארגון קהילות זגלמביה

כשנה וחצי לאחר ששריפת ענק כילתה את עצי היער באתר ההנצחה של ארגון קהילות זגלמביה במבוא מודיעים, הצבע הירוק עדיין לא חזר לאתה. בט"ו בשבט האחרון בוטל טקס הנטיעות המסורתי באתר בשל הגשמים הרבים. כולנו תקווה כי בשנה הקרובה נוכל לטעת עצים בשיתוף קק"ל ולהחזיר את הצבע הירוק לאתר ההנצחה.

ארגון זגלמביה של יוצאי זגלמביה מאחל לחבריו
ולכל בית ישראל, שנה טובה, שנה של בריאות
ואזרה לשגרה הטובה

הכח עולה - מבנדין לרמת-גן

הזיכרון לשואה ולגבורה, ליום הזיכרון לחללי צה"ל, במסגרת תוכנית ביקור בתי הספר במחנות ההשמדה בפולין.

כידוע, בחודש מרץ 2020 פרץ משבר הקורונה העולמי, אירועי הספורט בוטלו וכך גם הטיסות לישראל ומישראל כמובן. כולנו תקוה שמשבר הקורונה יסתיים בקרוב ויחד נעשה היסטוריה במשחק מרגש, שינציח את קבוצת הכח בנדין המיתולוגית.

רון ורד

נציגי הכח בנדין באירוע ההכרזה. צילום: בני כנען

קבוצת אוהדים חדשה בשם הכח גלי גיל רמת גן, קמה ב-2019 בדצמבר.

השם גלי גיל ניתן לה על שמו של המגרש הישן של קבוצת הכח המפוארת, כשבעשור האחרון הציבין והזהות דהו. ההכרזה על הקמת הקבוצה נערכה בכנס "היכל התהילה" שארגנה עמותת הכח גלי גיל רמת גן, בהיכל הספורט זיסמן ברמת-גן, אליו הוזמנו נציגי הכח ממקומות שונים בעולם ובהם גם נציגים של קבוצת הכדורגל הכח בנדין ממחוז זגלמביה, בראשות אדם שידלובסקי.

כזכור המועדון המפואר הכח בנדין - קבוצת כדורגל ששחקניה יהודים, נכחד לפני 81 שנים, הוקם לאחרונה מחדש על ידי אדם שידלובסקי, פעיל ציבור וחבר יקר של ארגון קהילות זגלמביה בפולין שהגיע לכנס ברמת-גן, המועדון הוקם מחדש כשבצד הקדמי של החולצות מופיע מגן דוד ועל גב החולצות שמות השחקנים ששחקו במועדון בתקופת הזהב שלו.

מהמפגש של אנשי עמותת הכח גלי גיל רמת-גן עם אדם שידלובסקי באירוע ההכרזה על הקמת הקבוצה, צמחה ידידות מופלאה וסוכם ששחקני קבוצת הכח בנדין יגיעו יחד עם אדם שידלובסקי למשחק ידידות בישראל מול קבוצת הוותיקים של הכח גלי גיל רמת-גן, בחודש אפריל 2020, בשבוע שבין יום

נשף חנוכה בשינוי אדרת

את הנרות הדליקו בני הדור הראשון יחד עם חיים ובתיה דקל לאות הערכה על השעות והימים שהשקיעו להצלחת הערב

אוכל טעים ואווירה עליזה

השנה שלא כמו בשנים קודמות, החלפנו את נשף חנוכה המסורתי באולם אירועים, במסיבה שמחה ועליזה בחדר האוכל של חברת "אמדוקס" ברעננה, הודות ליזומה הברוכה של חבר הנהלת הארגון חיים דקל, שגייס את חברת אמדוקס, שברוב טובה ארחה אותנו בחדר האוכל בבניין החברה. בעזרת אמדוקס הזמנו קייטרינג מהחברה המפעילה את חדר האוכל לעובדי החברה, האוכל היה טעים מאוד ובשפע, והמקום היה מאורגן בטוב טעם, השולחנות, המפות וסידורי הפרחים היו מקסימים.

למרות מזג האוויר הגשום הגיעו כ-90 חברים עם בני/בנות הזוג מ-דור ראשון ועד דור שלישי. האווירה היתה עליזה, שמחה ונעימה מאוד, הודות לצוות הנהדר שארגן והפיק את האירוע: חיים דקל, דפנה אלדר, רחל צנטנר בבס, אריאלה רזנשטיין ועינת רוזנר. על התכנית המוסיקלית ניצח האמן אבי פרי חבר הארגון, שיחד עם להקתו שה, ניגן והרקיד את הנוכחים ובעיקר את בני הדור הראשון שכידו אותנו בנוכחותם: יצחק טורנר, נעמי שינביין, גינה לירון, ארנון זוסמן ואחרים.

עדכונים משולחן הארגון

הספרים/פנקסי קהילות לארגון.

אתם מוזמנים להעביר לנו גם סיפורי חיים מעירות זגלמביה, מהמחנות, או מתקופת התקומה בארץ, או כתבות מעניינות לעיתון על בני הדור הראשון, על החיים בערי זגלמביה ועל נושאים שונים הקשורים לארגון.

נא לפנות לרחל צנטנר בבס, מזכירת הארגון:

03-6779562, 050-852-6567, rachel.bebes@gmail.com

רחל צנטנר בבס

חברים יקרים, כדי שתמשיכו לקבל את העדכונים שאנו שולחים במייל ואת העיתון המודפס במשלוח אישי לביתכם, אנא עדכנו אותנו בכתובות מייל חדשות, בכתובות למשלוח דואר ובמספרי טלפון.

אנחנו מאחלים לבני הדור הראשון בריאות ואריכות ימים. אנא עדכנו אותנו אם מישהו מבני המשפחה נפטר.

אם יש ברשותכם ספרי/פנקסי קהילות מערי זגלמביה ואתם מעוניינים למסור אותם, אנא יידעו אותנו, נשמח לקבל את

זיכרון בסלון

מבוא מודיעים. אך מתוך ההגבלות נולדה יוזמה חדשה - זיכרון בסלון דיגטלי של חברי הארגון ב-ZOOM. ההיענות היתה כה רבה שהוחלט לקיים שני מפגשים לשתי קבוצות של חברי הארגון, בהן יספרו המשתתפים את סיפורי המשפחות בערי זגלמביה. המפגש הראשון התקיים בערב יום הזיכרון: 20 באפריל והמפגש השני התקיים ביום הזיכרון לשואה ולגבורה ב-21 באפריל. שני המפגשים נפתחו בתפילת יזכור שאמר רפי יהלומי, שגם הנחה את המפגש הראשון. את המפגש השני הנחתה אריאלה רוזנשטיין. המוזיקאי המחונן רונן רוזנה, בנם של חברי הארגון אבי ועינת רוזנר ונכדה של אהובה (ליבה) רוזנר לבית שיינרמן ז"ל, שר וניגן בכישרון רב בשני המפגשים. לכל המשתתפים הוקצבו שבע דקות לסיפור המשפחתי, רבים מצאו קו מקשר בין הסיפורים השונים וההתרגשות הרבה ניכרה בפני כולם.

בשל משבר הקורונה לא התקיים השנה הטקס המסורתי לציון יום הזיכרון לשואה ולגבורה, באתר ההנצחה לקדושי זגלמביה ביער

זיכרון בסלון בזום. נפגשים למרות הכל

77 שנים לחיסול גטאות זגלמביה

המסילה בדרך לאושוויץ. החיסול הסופי החל בתאריך 1.8.1943, נמשך כשבועיים, והסתיים ב-10.8.1943 שחל בתשעה באב, יום חורבן ירושלים. במהלכו שולחו כמעט כל היהודים לאושוויץ. יו"ר הארגון דב פניני, עדכן את המשתתפים במאבק המשפטי המתנהל על אחזקת ושימור מכתבי הילדים מזבירצ'ה (ראו עמ' 9) וציין כי מאז הוקמה מצבת הזיכרון לקדושי זגלמביה, ארגון קהילות זגלמביה מקיים

מצבת הזיכרון מציינים את היארצייט מדי שנה

את מצוות טקס הזיכרון למרגלות המצבה מדי שנה. רינה דיגי הקריאה קטע מספרה של אמה - טושיה הרצברג, "עקדת יצחק", לזכרו של יורק לאסקר ז"ל, שורד שואה, זגלמביה, שנפל בקרב על המדינה בדרך.

רחל צנטנר בנס

למרות הקורונה, התכנסו ביום צום תשעה באב (30.7.20), במצבת הזיכרון שבבית העלמין נחלת יצחק, לציון היארצייט - יום השנה ה-77 לחיסול גטאות זגלמביה.

כמנהגנו מדי שנה, לפני הטקס ביקרו בחלקה הצבאית שמשון ישיבין וחברים נוספים, הגיחו פרח והדליקו נר זיכרון על קברם של חללים בני זגלמביה, אשר נלחמו במלחמות ישראל ונפלו בקרב.

הטקס התקיים לפי הוראות משרד הבריאות, בשמירה על מרחק ועטיית מסכת מגן וכמובן במספר מוגבל של משתתפים. הערכתנו הרבה לנציג הדור הראשון - חברינו היקר יצחק טורנה, שלא ויתר ולמרות המגבלות, כיבד אותנו בנוכחותו. רפי יהלומי מנחה הטקס, הקריא את שמות הקהילות שמונצחות במקום וסיפר: "ב-22 ביולי 1943 רוכזו יהודי בנדין בכיכר השילוחים לסלקציה בה נבחרו מאות צעירים שנשלחו למחנות עבודה וכל השאר: נשים, ילדים וזקנים שולחו לאושוויץ. מהברוטאליות שנקטו הגרמנים נורו במקום כ-100 יהודים. עדי ראייה מספרים שרבים מהמגורשים שידעו מהו יעד הנסיעה, קפצו מהרכבת הנוסעת, וגופות יהודים רבים היו מוטלות זמן רב לאורך

נוכחים בהיעדרם

רגישות חברתית עצומה, הוא מקדיש את חייו לעשייה חברתית וסיוע לאוכלוסיות מוחלשות. הסרט צולם במקום מגוריו בארה"ב, בפולין - בזגלמביה, ממנה בא אביו וברדומסקו, עירה של אמו וכן בישראל. בעזרתם של אנשים טובים שפגש בדרכו ובהם כומר בפטיסטי ששליחות חייו היא שיקום בתי קברות יהודיים וחברנו היקר בפולין אדם שידלובסקי, פרד גילה את שורשיו באפר השואה ומצא לראשונה בני משפחה בישראל ובארה"ב. לפרד התוודעו לראשונה במפגש אקראי בבנדין, כשפגש בזמן צילום הסרט בחברי משלחת הארגון במסע השנתי. מאז אנו מלווים את פרד מרחוק. חברת הנהלת הארגון רינה כהן, יזמה את הקשר עם סינמטק תל אביב, וכך יצאה לפועל ההקרנה ביום השואה הבינלאומי. עשרות חברי הארגון שהגיעו להקרנה הזדהו מאוד עם סיפורו האישי והמרגש של פרד, שמספר את סיפורם של בני הדור השני שגדלו בצילה של טראומת השואה.

הסרט התייעודי "נוכחים בהיעדרם" / THE PRESENCE OF, THEIR ABSENCE המתעד את מסעו המטלטל של פרד זיידמן, בן לניצולי שואה מזגלמביה אחר שורשיו, הוקרן בסינמטק תל-אביב לרגל יום השואה הבינלאומי ב-28 בינואר

פרד פרנקל והבמאית דונה קנטור. מסע מטלטל

השנה. פרד זיידמן מלווה בבמאית דונה קנטור, יצא למסע מתוך רצון להבין את שורשי הטרומה שלצילה גדל. לאורך חייו פרד חווה קשיים שנבעו מהיותו בן הדור השני, ובהיותו איש בעל

נפרדים מאברהם גרין

אברהם גרין. הביא את הארגון להישגים גדולים ביותר

בצער רב נפרדנו ב-26 ביוני, 2020, מאברהם גרין ז"ל אשר שימש במשך שנים רבות כיו"ר ארגון יוצאי זגלמביה. אברהם, שבפי כל נקרא "מר זגלמביה" הקדיש עשרות שנים לפעילות בארגון והביא את הארגון להישגים גדולים ביותר.

אברהם היה מהוגי רעיון הקמת אתר ההנצחה במבוא מודיעים וניצח על פעולות תכנונו, גיוס הכספים הקמתו ואחזקתו יחד עם חברים נוספים שהבולט בהם היה חברו איזי גרינגראס ז"ל.

אברהם קידם רבות את פעולות ההנצחה בפולין ועמד בראש משלחות רבות של יוצאי זגלמביה אשר יצאו לפולין במסגרת חזונו לשמר את מורשת משפחותינו אשר קרמה עור וגידים ברחבי זגלמביה.

אברהם קיבל אזרחות כבוד של העיר צ'לדז' בה נולד, בזכות פועלו הרב לקיום הקשרים בינה ובין ארגון יוצאי קהילות זגלמביה.

בשלהי שנת 2014, עם פרישתו מתפקיד יו"ר ארגון יוצאי זגלמביה, נבחר אברהם גרין לנשיא הכבוד של הארגון, תפקיד בו שימש עד יומו האחרון.

עם לכתו השאיר אברהם לארגון סכום כסף להקמת קרן מלגות על שמו.

נזכור את אברהם ופועלו תמיד, ונקווה שבני משפחתו יעמיקו קשריהם עם הארגון.

דב פניני, יו"ר ארגון קהילות זגלמביה

On June 28, 2020 we said farewell to Avraham Green, of blessed memory, who served for many years as President of the World Zaglembe Organization. Avraham, who was known to all as "Mr. Zaglembe", devoted decades to activity in the Organization and took it to great achievements.

Avraham was one of those who conceived the idea to erect the memorial site at Mevo Modi'im and directed its planning, fund-raising, construction and maintenance activities, together with other colleagues, the most outstanding of whom was the late Isaac Greengrass.

Avraham worked hard to promote commemoration activities in Poland and headed many delegations of Zaglembe descendants, who travelled to Poland as part of his dream to preserve the legacy of the families, which gradually developed throughout Zaglembe.

Avraham was awarded honorary citizenship of Czeladz, where he was born, for his great work on maintaining relations between the town and the descendants of the Zaglembe communities.

At the end of 2014, upon his retirement from the office of President of the World Zaglembe Organization, Avraham was elected Honorary President of the Organization, where he served to his last day.

Avraham left the organization an amount of money to establish a scholarship fund in his name.

We shall always remember Avraham and his work and we sincerely hope that his family will strengthen their ties with the Organization.

Dov Pnini

President of Zaglembe World Organization

"השאיר חותם על פעילות הארגון בהווה ובעתיד"

מהרעיונות והיוזמות שאברהם הביא. במשך תקופה ארוכה פעלנו שלוש בנות דור שני לצידו של אברהם: יונה, אילה ואני. אברהם התעקש והתמיד בביצוע הפעילויות השונות של הארגון אך גם היה פתוח לכל הצעה שלנו והיתה לו אימרה שמלווה אותי תמיד: "תיזמו, תביא רעיונות ואני מבטיח שתמיד נמצא מימון להגשים את החלומות". כך היה גם כשהצעתי לערוך 'סדר ט' בשבט' באתר ההנצחה במודיעין, וכאשר יזמתי את הכנס הבינלאומי בסוכות 2,000, אליו הגיעו יוצאי זגלמביה מקנדה, אך האמריקאים לא הגיעו כי פורסמה אזהרת מסע בשל האינתיפאדה שפרצה אז, העזנו ועשינו, בתמיכתו של אברהם, כנס ענק של ארבעה ימים מרגשים שבסופם התכנסו, 450 איש, בדרך פנורמה לערב מאד מוצלח, מיוחד במינו עבורנו.

עם הילדים וארבעה נכדים בצ'לדז 2006. משמאל: עומה דוה, אברהם, דורון, דנה, ענת ונעמי

בלנקה, בת זוגו של אברהם, היתה עבורנו האמא של הארגון. רינה דיגי מספרת שבלנקה ייצגה בפולנית מצויינת את הארגון בפגישותיהם עם הפולנים מכיוון שהפולנית של אברהם היתה פחות טובה. לקראת נשפי חנוכה, בנסיעות לחו"ל ובהזדמנויות נוספות, החלטנו עם בלנקה על מיקום, כיבוד ונושאים נוספים.

אברהם היה בעל ידע עצום בהיסטוריה ובגיאוגרפיה ותמיד היה חד לנו חידונים כשנסענו איתו במשלחות הארגון לפולין.

אני מאושרת שניתנה לי הזדמנות להמשיך את דרכו ולהיות אחראית למשלחות לפולין. כשיצאנו לפולין במשלחת הגדולה ב-2018, בהשתתפות 230 איש מרחבי העולם, הרגשתי ואמרת בנאום הפתיחה, שהקהילה של הורינו שנכחדה במלחמה מתחברת לה מחדש ואני חושבת שאברהם, שם למעלה, רואה את הפעילות והקשרים המשפחתיים שמתאחדים והוא יודע שחזונו להמשכיות הארגון מתגשם.

רינה כהן קליימן

"מיסטר זגלמביה"

את אברהם ז"ל ובלנקה זוגתו שתבדל"א, פגשתי לראשונה ב-1995 במסע לפולין. היתה זו הפעם הראשונה בה ביקרתי בזגלמביה במסגרת קבוצת ניצולים ובני דורות המשך, והפעם הראשונה בה נחשפתי לפעילות ארגון יוצאי זגלמביה בראשותו של אברהם גרין. מן הרגע הראשון בלט אברהם בעשייה ובתשוקה לכל מה שכוון בהנצחת יהדות זגלמביה על עריה ועיירותיה, בהפצת העבר המפואר של קהילותיה וסיפור ותיעוד גורלן בתקופת השואה.

אברהם גרין, מר זגלמביה

אברהם גרין ז"ל היה ממקימי ארגון יוצאי זגלמביה וכיהן כיו"ר ארגון יוצאי זגלמביה העולמי בשנים 1997-2014. אברהם השאיר חותם משמעותי על פעילות הארגון בהווה ובעתיד.

כיו"ר הארגון יזם אברהם פרויקטים רבים ובהם:

- איחוד כל קהילות מחוז זגלמביה. אנחנו משתדלים להמשיך כיום בדרכו ולצרף קהילות כז'רקי ואחרות
- ב-1985 הוחלט על נטיעת 'יער קדושי זגלמביה' ליד היישוב מבוא מודיעים ובהובלתו של אברהם, בשנת 1988 הוקם במקום, בתרומות אנשי זגלמביה בארץ ובחו"ל, אתר זיכרון בו מתקיימים טקסי זיכרון בהשתתפות אישי ציבור.
- רישום הארגון כעמותה ב-1997.
- שיפוץ אתרים יהודיים והקמת אנדרטאות בפולין ובישראל.
- הוצאה לאור של עלון הארגון החל מ-1997, תחת החוזרים שהיו נשלחים בעבר.
- הנצחת קהילות זגלמביה בשמו של רחוב בתל אביב.
- חיזוק ושימור הקשרים עם יוצאי זגלמביה בעולם.
- אירוח משלחות של ראשי ערים, אנשי ציבור ותלמידים מזגלמביה.
- מלגות לתלמידים, בארץ ובפולין, שכתבו עבודות מחקר על קהילות זגלמביה.
- הקפדה על פגישות ועד הארגון ופגישות חברי הארגון במועדון הארגון ברחוב פרישמן.
- המשך הפעילויות החברתיות ובראשן - 'נשף חנוכה המסורתית', 'סדר ט' בשבט', 'קפה זגלמביה', הרמת כוסית לפני ראש השנה ופסח וכן מפגשים נוספים של בני הדור הראשון יחד עם בני הדור השני.
- בזכות פעילותו הציבורית זכה אברהם לאותות כבוד. בספטמבר 1995 העניק לו נשיא פולין אות לציון פעילותו למען הקשרים בין יהדות זגלמביה לבין פולין; באוגוסט 2006 העניקה לו עיריית צ'לדז' תואר אזרח כבוד של העיר על הקדשת עשרות שנים להנצחת זכר יהדות זגלמביה, מורשתה וקורותיה בישראל ובפולין, ועל פעילותו הענפה להעמקת הקשרים בין יהודים ופולנים בזגלמביה ובפרט בצ'לדז'; באוקטובר 2012 העניקה לו עיריית בנדין אות הוקרה; וב-2014 העניקה לו ראשת עיריית צ'לדז' אות הוקרה נוסף.

בנות הדור השני של יוצאי זגלמביה מספרות על אברהם:

אברהם גרין, יחד עם בני הדור ראשון חברי הנהלת ארגון יוצאי זגלמביה, היו עבורנו, הצעירים, כמו משפחה. אברהם היה קורא לנו 'הנוער' גם כשמלאו לנו 50 ויותר, והיה לו מאד חשוב שנמשיך את המפעל המופלא שבו החלו בני הדור הראשון בארגון. הייתי באה עם אבי לישיבות הארגון כבר מגיל צעיר ותמיד התפעלתי

עם יצחק רבין ביד הזיכרון, יום השואה, 1992

בסירורים שהיו במחנות ובזכרון לבתי הכנסת שבעיירות זגלמביה.

לעיתים העליתי נושאים או בקשות שאברהם לא הסכים עליהם מיד אך למחרת היה מתקשר אלי ומודיע שיקיים את בקשתי. כך היה עם בקשתי שבן הדור השני ישא לראשונה דברים בטקס יום השואה וכך היה כשביקשתי לכבד אנשים מסויימים בהדלקת המשואות.

אילה אבידב שלזינגר

עם בלקנה בנשף ארגון יוצאי זגלמביה, 1988

כתב להורים זגלמבאים גאים, נקראתי בצעירותי לאותם נשפי חנוכה מפוארים של שורדי השואה בני האיזוה, על מנת לברך את הנוכחים בשם בני דור ההמשך, תוך הבטחה להמשיך לזכור ולא לשכוח לעולם את מה שהורינו לא אחת ניסו בזכרון לספר לנו, בלי לצלק את נפשותינו הכמהות למידע, דבר שלא תמיד היה לנו ולהם קל לעיכול.

משנה לשנה עלה הרעיון של הקמת מסגרת לדור ההמשך ולייסוד מקום עליה לרגל בו נוכל לשמוע וללמוד על מה שעבר על הורינו, סבינו וסבותינו באותה תקופה איזומה של השואה.

בתחילה דובר על יצירת מאגר שמות בני הדור השני ובשלב הבאים כבר התכנסנו אחת לחודש, בני הדור השני, וניסינו ואף הצלחנו ליצור בסיס ללמידה משותפת, לחשיפה לחומר לימודי והיסטורי המשותף למשפחותינו וזאת תוך כדי יצירת מסגרת חברתית שחרגה (באופן חיובי) מהמטרות הספציפיות שלשמן התכנסנו מלכתחילה והפכה לחבורה מגובשת.

אברהם גרין שהיה יו"ר סמכותי שעל פיו יישק דבר, היווה מקור ידע בלתי נדלה המלווה בעובדות היסטוריות ובכושר ארגון נפלא. אברהם הצליח לאחד את כולנו תחת המטרה הנעלה של שימור וזיכרון השואה, למרות שלא אחת מצאנו את עצמנו בוויכוחים אידאולוגיים על הדרך להגיע לאותה מטרה נעלה. ולמרות כל הוויכוחים, כולנו פעלנו למען המטרה המשותפת יחדיו, תוך הוקרה רבה והכרה בחשיבות המטרה לשמה התכנסנו.

רלי טוביאש פולק

יהי זכרו של אברהם גרין ברוך!

עם ראש העיר חולדאי בטקס קריאת רחוב הקהילות זגלמביה בתל-אביב, 2002

לאחר שחזרנו מפולין הצטרפתי לפעילות בארגון ומאז צברתי שעות פעילות רבות עם אברהם שגר בשכונתי, פרנסנו יפה את בתי הקפה בשכונה. אברהם ביקש שאתגייס להקמת עלון לארגון ובמשך שנים ערכתי יחד אתו את עלון זגלמביה. ככל שהכרתי אותו טוב יותר למדתי כמה תבונה ורגש היו בו. נושא זגלמביה בער בעצמותי. הוא השקיע את כל כולו, את זמנו, ממונו ומרצו בארגון, כשבלגנה, זוגתו, שותפה ותומכת בו ובעשייה האינטנסיבית שלו. אני עוד זוכרת את בלגנה טורחת שבועות לפני כל נסיעה לפולין וקונה מתנות לכל הפולנים שאירחו אותנו וקיבלו את פנינו. המזוודה שלה, כשיצאה, היתה תמיד עמוסת מתנות.

ביני לביני, קראתי לאברהם גרין "מיסטר זגלמביה".

אברהם היה גאה מאוד בבני הדור השני בארגון ותמיד אמר - בארגונים דומים לנו הפעילות הולכת ויורדת, או נעלמת, ואצלנו בני הדור השני ממשיכים את דרכנו ואף עולים עלינו. המוטו שלו היה - אל תפסיקו לחלום ולתכנן. תפעלו, והאמצעים למימוש כבר יגיעו. אהבתי וכבדתי את אברהם מאוד ולמדתי ממנו המון.

יונה קובו קוטליצקי

גם אני, כמו יונה קובו, פגשתי את אברהם ובלגנה לראשונה ב-1995 במסעי הראשון לפולין. נדהמתי לנוכח הנחישות והעוצמה של אברהם להגשים את חזונו להנציח את יהדות זגלמביה במחוזות הולדתו ובו בזמן להנחיל לנו מהידע והחוויות שנצברו בזכרונו.

עולות בעיני דמועות בכל פעם שאני נזכרת איך אברהם עומד ליד אבן המצבה לזכר בית הכנסת בצ'לדז' ומספר כיצד הוא כילד ראה את זקני העדה מפרקים, בפקודת הנאצים, את בית הכנסת, לבנה אחרי לבנה - מתפללים ובוכים. לא נשארה עין יבשה במהלך הטקס הזה. במסעות הבאים אברהם חזר על הסיפור הקשה בכל פעם שעמדנו באותו המקום.

אברהם ואבי נהגו לחלוק את הזכרונות מבתי הספר הדתיים בהם למדו בילדותם. הם עשו זאת בדרך כלל בשינון תפילות, בעיקר

אזכרה בפולין בהשתתפות עומר ודוה, 2006

תמונות מתוך ספרו של אברהם גרין "זגלמביה ותל-אביב"

גב' בלנקה היקרה,

אנו מבקשים להביע מילות השתתפות בצער בגלל מותו של אברהם גרין. אנו שותפים לכאב יחד איתך ועם כל הקרובים של אדון אברהם גרין. זה הפסד גם לנו כי היה לנו הכבוד להכיר את אברהם גרין ולארח אותו בעיר הולדתו.

הוא היה אדם מיוחד - אין מילים לתאר את אהבתו ליקיריו - תמיד ביקר בקברי בני משפחתו בבית הקברות ובמקומות ילדותו והתברורות המוקדמת שלמרות הזמן לא נעלמו מזכרונו.

דאג באופן מיוחד לזיכרון של אלה שנספו בשואה - לא רק ההורים ובני ביתו אלא כל אדם הקשור עם זגלמביה.

היינו ואנו נשארים מלאי התפעלות וכבוד לפעילותו, גם במקום בו חי - ישראל, על מנת שזיכרון בני זגלמביה ובמיוחד בני העיר צ'לדז' לא ישכח. אברהם השאיר אחריו מורשת מרגשת ונפלאה בצורת "אגדת הזיכרון במודיעין".

אנו מעריכים מאוד את המאמץ שלו ליצור קשר בין דורי (בין בני זגלמביה וישראלים) במיוחד עם אלה המאוחדים בארגון העולמי של יהודים יוצאי זגלמביה.

אני יכול להבטיח לך גבירתי, שהפעילות של אברהם שכל כך קרובה לליבנו, לא תשכח ותניב פירות בעתיד בפעילויות נוספות - הכל על מנת לשמר את שמו של אברהם וזיכרון האוכלוסייה היהודית שחיה בצ'לדז' למען הדורות הבאים.

הביקורים שלכם בצ'לדז' היו תמיד אירוע חשוב. בהתרגשות שמענו סיפורים על העיר שלנו בעבר - על אנשים, אירועים ומקומות.

גבירתי תמיד הייתה איתו והיותה לו תמיכה גדולה.

אנו מודים על רגעים שבילינו ביחד!

אנחנו גאים ששמו של אברהם גרין נמצא בין שמות נכבדי האזרחים בעירנו והוא נרשם בדפי ההיסטוריה של אדמת צ'לדז' וזגלמביה.

העיר שלנו לא תהיה אותו הדבר בלעדיו!

הייה שלום ידידי והשומר הטוב של ידידות צ'לדז' וישראל!

Zaglembie World Organization.

Mrs. Blanca, I can promise you that Abraham's activities and life's work which is so close to our hearts, will not be forgotten and will flourish and see fruits in the future. Continuously honoring him by keeping Abraham's name and the memory of the Czeladz's Jewish population that once lived there for all future generations.

Your visits to Czeladz were always an important event. With great emotion we heard stories about our town in the past - about people, events and places.

Mrs. Blanca was always with him and offered a huge support. We are grateful and thankful for these moments that we spent together.

We are proud that Abraham Green's name is among the names of the honorable citizens of our town and has been written in the history of Czeladz and Zaglembie.

Our town will not be the same without him.

Farewell my dear friend and keeper of the friendship between Czeladz and Israel!

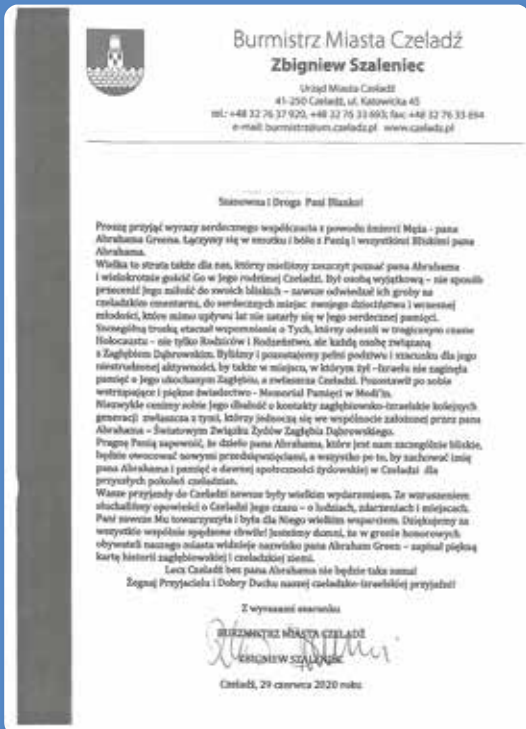
With great respect

The mayor of Czeladz

Mr. Zbigniew Szaleniec

June 29, 2020

מכתב ניהומים של ראש עיריית צ'לדז

מכתבו של ראש עיריית צ'לדז לבלנקה גלברד: השאיר אחריו מורשת נפלאה

כבוד רב, ראש העיר צ'לדז'

זביגניב שליניץ

29 ביוני 2020

Dear Mrs. Blanca,

We would like to express our deepest sympathy and grief upon hearing of the passing of Mr. Abraham Green.

We share the pain with you and everyone who was close to Mr. Green.

We feel a loss as well, as we had the honor to know Abraham to host and welcome him in his birthplace.

He was a special person - there are no words to describe his love for his dear ones - always - whether it was paying respects to his ancestors' graves, the places he spent time in, during his childhood and his early adolescents years, as if they never left his memory.

He especially looked after the memory of those who were murdered during the Holocaust - not only his family members but anyone who had a connection to Zaglembie. We remain honored and astounded by his remarkable work in Israel to assure that the memory of the Zaglembie people in general and Czeladz people in particular will never be forgotten. He left a moving testimony with the creation of the "Zaglembie Memorial Site" in Modiin.

We appreciate his focused effort was on creating a multi-generation, international connection between Israelis and the Zaglembian people, especially those who are members of the

נלחמים על מורשתם של הילדים

חברי זגלמביה,

לפני למעלה משנה התבררנו באמצעות התקשורת, כי נמצאו חמישה מכתבים של ילדי בית ספר בזבירצ'ה אשר נכתבו בעברית ונשלחו מפולין לילדים בארץ ישראל לפני פרוץ המלחמה.

על פי הפרסומים, מכתבי הילדים, הועמדו למכירה פומבית על-ידי דוד זילברשלאג, לשעבר חבר הנהלת יד ושם, באתר מכירות פומביות באינטרנט.

ילדה אחת מבין החמישה זיהינו כרחל מינץ שנספתה בשואה, אחותה של פלה טריימן חברתנו.

הנושא קיבל תאוצה ובני משפחה של אחד הילדים פנו לבית המשפט בבקשה להוציא צו מניעה למכירת המכתבים ונענו בחיוב על ידי בית המשפט. גם הנהלת הארגון הגישה תביעה לקבלת המכתבים לרשותה לשם מסירתם ליד ושם, או לחילופין להעברתם ישירות ליד ושם. בתביעתנו אנו מיוצגים על-ידי עורכי הדין לימור לוי ודוד פורה, שותפים במשרד גרוס, קלינהנדלה, חודק, הלוי, שנהב ושות', המנהלים את התביעה "פרו בונו".

בדיון האחרון שהתקיים ב-29.7.2020 בבית המשפט המחוזי, נוצר הרושם שדוד זילברשלאג מוכן להעביר את המכתבים לפרופ' דוד אסף מאוני' תל אביב למטרת מחקר ואחר-כך יישארו בידי האוניברסיטה. בשיחה שלי עם עו"ד לימור לוי התברר שהסכמתו היא להעביר עותק דיגיטלי ולא את המכתבים המקוריים.

לפיכך, הנושא נמצא עדיין בבית המשפט ללא התקדמות ממשית.

דב פניני, יו"ר ארגון קהילות זגלמביה

רחל מינץ ז"ל.
צילום באדיבות המשפחה

To the members of the Zaglembe Descendants Association

More than a year ago, we learned that 5 letters, written by school children in Zawiercie, sent from Poland to children in Palestine before World War II broke out, had been found. The letters had been put up for auction on an Internet auction website by David Zilbershlag, formerly a member of the management of Yad VaShem.

One of those children was Rachel, the sister of Fela Treiman, a member of our organization.

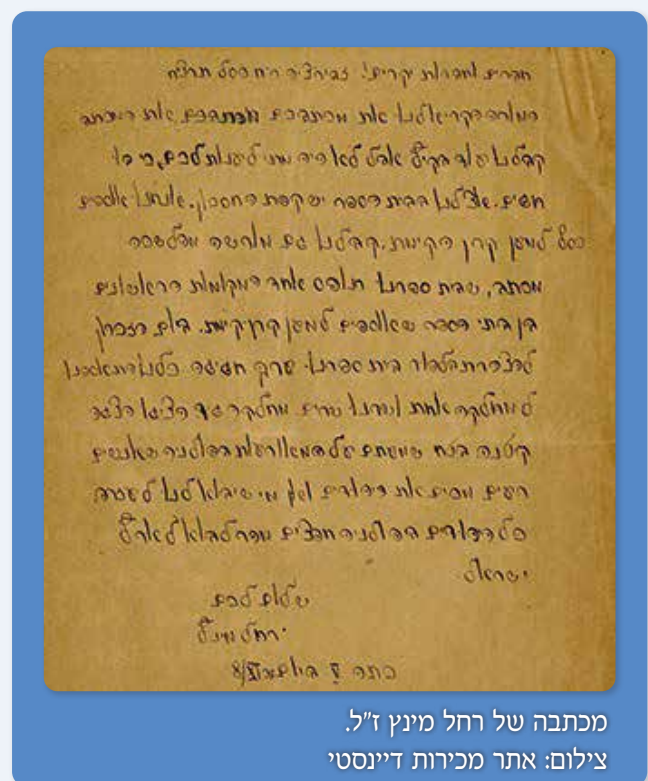
The family members of one of the children applied for and obtained an injunction against the sale of the letters. We also requested that the letters be transferred to our possession so that we could give them to Yad VaShem or, alternatively, that they be sent directly to that organization. In our application we are represented by Attorneys Limor Levy and David Fohrer, partners in the law firm of Gross, Kleinhendler, Hodak, Halevy, Shenhav & Co., who are handling the case "pro bono".

In the last court hearing, which took place on July 29, 2020, in the District Court, it was our impression that David Zilbershlag is willing to give the letters to Prof. David Asaf, of Tel Aviv University, for research purposes, and that they would remain in the University's possession. In my conversation with Adv. Limor Levy, it emerged that he had agreed to transfer a digital copy, but not the original letters.

Accordingly, the issue is still in court, with no real progress.

Dov Pnini

President of the Zaglembe World Organization

מכתבה של רחל מינץ ז"ל.
צילום: אתר מכירות דיגיטלי

על ילדות מאושרת, חורבן ותקומה

התעכבתי ולא הספקתי להחליף את המדים וכך הצטרפתי לבני המשפחה להבדלה... פתאום ראה אותי אבי בבגדים שאינם הולמים נערה מבית דת, וכעס עלי מאוד.

הצטערתי מאוד וביקשתי את סליחתו. הסברתי לו שכל חברי כיתתי משתתפים בתנועה, וחשוב לנו לדעת על ארץ ישראל ("פלשתינה", כפי שנקראה באותם ימים). אמי שהיתה אישה דתייה אך הרבה יותר ליברלית ופתוחה לשינויים, הסבירה גם היא לאבי וביקשה שיאפשר לי להמשיך ולהשתתף בפעילות של תנועת הנוער. בסופו של דבר אבי התרצה, ואני חזרתי לפעילות וחשתי הקלה על כך שאיני צריכה להסתיר זאת עוד מאבי.

גם ברגעים אלו, כשאני מעלה את זיכרונותי וחוויותי על הכתב, אני רואה לפני את אבי מחזיק בידו את הנר המיוחד להבדלה, את כלי הבשמים המוכספים, גביע היין ואת כל בני המשפחה מסובים סביב לשולחן.

באותם הרגעים המאושרים והיפים, לא ידענו איזה גורל אכזרי מצפה לנו בהמשך. כל המשפחה המפוארת הזאת נספתה בשואה, פרט לי ולהלה השנייה, בתו של דודי יחזקאל, שחיה באוסטרליה בשם אדליס הלן.

הקיצ האחרון

ביוני 1939 הייתי בת ארבע-עשרה - סוף סוף נגמרו הלימודים, ואני הייתי מאושרת מתעודת הסיום, ומכך שקיבלתי ציון עלייה לשנה השלישית בתיכון היהודי שבו למדתי. עשיתי את דרכי הביתה בלוויית חבריי וציפיתי לברוך להורי על התעודה. בדרך היתה האווירה עליזה ומבודחת, וכל אחד סיפר על החופשה והבילויים שמחכים לו. לאחר מכן התפזרנו כל אחד לדרכו ואיחלנו זה לזה חופשה נעימה, ואמרנו להתראות שוב בשלושה בספטמבר עם תחילת הלימודים.

האווירה של טרום-מלחמה כבר היתה מורגשת במדינה, אך אנחנו, הילדים, לא יכולנו להבין מה פירוש המילה "מלחמה". גם בבית החלה ההוויה להשתנות. אמי החלה לאגור מצרכים בעלי חיי מדף ארוכים ומוצרים שונים. היא כנראה זכרה את תקופת מלחמת העולם הראשונה, שבה סבלו מרעב ומצוקה. אך לצד זה, היא הזמינה תופרת הביתה שתתפור עבורי בגדים לקראת צאתי לחופשה.

תחילה דובר שאסע עם הורי לנופש בקרלסבד (קארלווארי)

נולדתי בפולין בערב ליל הסדר, 1 באפריל 1925. בת זקונים להורי, חיים-פישל ופריידה פריידמן, ואחות קטנה לשתי אחיות, מניה (בת 16), פלה-פייגה (בת 14) ושני אחי משה (בן 12) ושעיה (בן 10). נקראתי בשם הלה על שמה של סבת, אמו של אבי.

התגוררנו בעיר בנדז'ין (Bendzin) ברחוב קולונטיה 34 (Kolontaya) בקומה שלישית. באותה קומה גרו גם סבי וסבתי מצד אמי, אהרון ורחל רדליץ (Redlic), וכן הדוד יחזקאל (אח של אמי), עם אשתו חוה ובתם הלה.

בבנדז'ין סיימתי את לימודי בבית הספר העממי, ובשנת 1936 עברנו לסוסנוביץ' (Sosnowiec) השוכנת במרחק עשרים דקות נסיעה בחשמלית או ברכבת. גרנו ברחוב וספולנה 4 (Wspolna) בקומה ראשונה, בדירה של חמישה חדרים שהיתה בה הסקה מרכזית. הבניין כולו היה יחסית מהודק, עם חלונות מיוחדים וכניסה שבראשה קשת גדולה.

ההווי המשפחתי היה דתי-חרדי. אבי היה חסיד גור. מצבנו הכלכלי היה טוב מאוד - היתה לנו סוכנות לסבון שפעלה בחלק גדול של פולין. בשבתות ובחגים היינו מסובים כולנו סביב לשולחן שערכה אמי בטוב טעם. אל בני המשפחה הצטרפו תמיד שני אורחים לא-מקומיים, יהודים ממזרח פולין, שאבי היה מביא עמו מבית הכנסת.

אבי היה סוחר גדול ולצד זה עסק בעבודה התנדבותית. אמי היתה אישה דומיננטית בבית ובקהילה, פעילה בארגוני נשים בהתנדבות, והיתה עקרת בית מצוינת. היתה לנו עוזרת בית פולנייה שהתגוררה עמנו בקביעות, והיתה יוצאת איתנו לחופשות בתקופות הקיץ, להרים בזאקופאנה.

אף ממרומי גילי הנכבד, עולות לנגד עיני תמונות חיות ומפורטות משנות ילדותי המאושרות, כאילו היה זה אתמול.

אני זוכרת את עצמי כילדה קטנה מבקרת בגן הילדים. הגנת היתה אישה נמוכת קומה, בעלת שיער שחור ומקורזל, וחיוך תמידי על פניה. בחג הפורים, כשהייתי בת חמש, נערכה מסיבת תחפושות ואני התחפשתי למוכר סיגריות. אמי הלבשה אותי במכנסי בן וכובע מצחייה על ראשי, ושמה עלי מגש קטן ועליו אריזות סיגריות ריקות שאותן קיבלה מהשכן שלנו שהיה בעל מפעל לסיגריות.

כמו כל אם יהודייה, גם אמי רצתה שהילדה הקטנה שלה תדע לנגן על פסנתר. כבר סוכם עם המורה על התחלת הלימודים. אך בינתיים אחי משה, שהיה קצת הרפתקן ונסע לטייל בפולין, הביא לי עם שובו מנדולינה יפה במתנה. מה עושים? במקום פסנתר למדתי לנגן על מנדולינה! אהבתי מאוד לנגן במנדולינה היפה שלי. עם הזמן צירף אותי המורה לתזמורת בית הספר היסודי שבו למדתי, והופענו בכל החגיגות והאירועים שהתקיימו בבית הספר. בבית, בכל מוצאי שבת בהבדלה, הייתי מלווה בנגינה את בני-משפחתי בשירת "אליהו הנביא".

בתקופת הנועורים, בהיותי בתיכון, התחלפה הפעילות המוזיקלית בחברות בתנועת הנוער "הצופה". המפגשים והפעולות התקיימו תמיד במוצאי השבת, מאחר שיתר הימים היו מוקדשים ללימודים בלבד. אבי, שהיה חסיד גור ואיש דתי מאוד שהתנגד לתנועה הציונית, לא ידע על השתתפותי בתנועת הנוער. על כן הקפדתי תמיד לחזור הביתה להבדלה, להחליף את המדים לבגדי שבת ואחר כך הייתי חוזרת לפעילות בתנועה. באחת השבתות

עפרה והמשפחה. שיקום וצמיחה

יום השחרור ממחנה ברגן בלזן ב-15 לאפריל 1945

זה היה יום אביבי וחמים, שכבתי בצריף על הרצפה מעולפת וקודחת מחום. לפתע פתאום נכנסו הגרמניות השומרות לצריף שלי, שהיה דחוס בגופות, מלא ריח מוות והוציאו אותי. זאת לא על מנת לשאוף אויר נקי אלא זרקו אותי על התל שהיה מחוץ לצריף.

וכך שכבתי בחום היום כדי לחכות לעגלה שתאסוף אותי ליתר הגופות, המועברות לצריף של הסופניים או מתים ממש ולהצטרף ליתר האומללים.

השמש היתה חמה, כביכול מלטפת את הגופות, אך אי אפשר היה ליהנות ממנה. השפתיים היו סדוקות ושרופות מחום גבוה ומצימאון למים שלא היו בנמצא הרבה זמן.

פתאום שמעתי צעקות וראיתי אנשים רצים ממקום למקום. לא הבנתי מה פשר הדבר. בכוחות אחרונים שאלתי "מה קרה?" התשובה היתה "המלחמה נגמרה נוכל לחזור הביתה". "הביתה?" חזרתי על המילים. האם יש דבר כזה? בית? במצב שבו הייתי שרויה אמרתי לעצמי "המלחמה נגמרה ואני הולכת למות".

כנראה שנכנסתי לתרדמת. פתאום מצאתי את עצמי בבית חולים מטופלת על ידי צוות רופאים ואחיות אנגליים.

את יום השחרור לא אוכל לשכוח והתמונות שלו תמיד עומדות לנגד עיני.

דבריו של אבי ז"ל לפני עלותו על הרכבת שהובילה אותו עם אימי לאושוויץ היו: "מישהו מהמשפחה חייב להישאר בחיים על מנת לספר את קורות המשפחה והתקופה הקשה של המלחמה שבה חיינו".

זאת אני, היחידה מהמשפחה המפוארת שנשארה בחיים ומספרת כעת, אני עומדת כאן כבן אדם ששיקם את עצמו, הקים משפחה יפה, דור שני, שלישי ואפילו רביעי, למרות כל הקשיים שעברתי.

עפרה לוסטיגמן

שבצ'כיה, אך לאחר שצ'כיה סופחה לגרמניה התכנית השתנתה. הוחלט שאסע עם אמי לחודש ימים למקום מרפא בשם 'יוניץ' (Jwonicz), שנמצא בדרום-מזרח פולין.

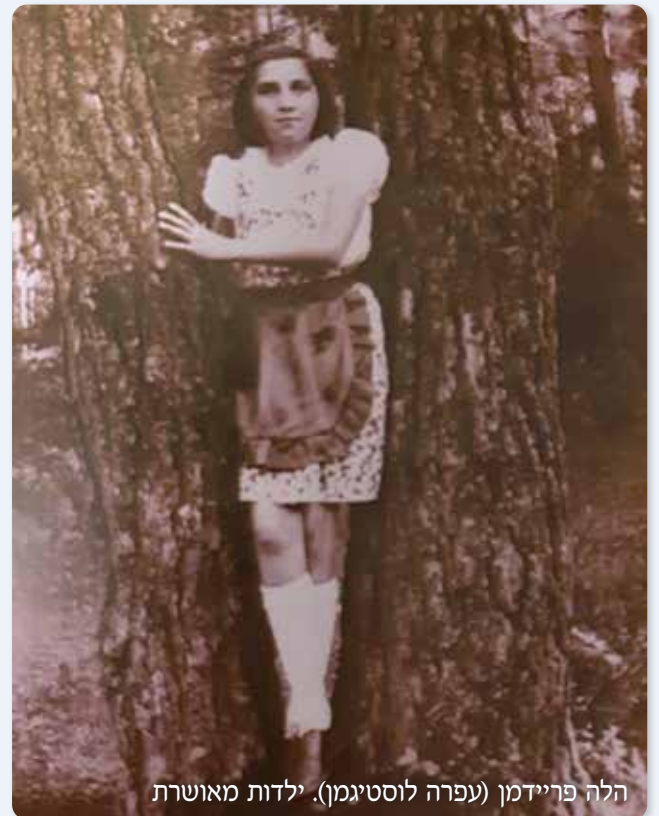
בתחילת יולי 1939 הגענו לאתר הנופש, ובפנסיון שבו התאכסנו מצאתי כמה בנות בגילי ומיד התיידדנו. בילינו יחד רק בנות, כיאה לגיל ארבע-עשרה, אך בכל פעם הצצנו לאולמי ריקודים ובילויים שם בילו בחורות ובחורים יחד, וחשבנו, מתי כבר נוכל אנחנו לבלות כך?

אני שהיתי עם אמי רק חודש ימים וחזרתי הביתה, ומיד המשכתי את החופשה עם אחי הגדול שעיייה בעיירת נופש נהדרת בשם ראיצה (Raicza), שנמצאת במערב פולין בהרי הבסקידים (Beskidim), לא רחוק מגבול גרמניה. ביליתי עם אחי בחברת חברים וחברות שלו, אף שהיו מבוגרים ממני.

כשחזרנו הביתה בתום החופשה שררה בבית אווירה קשה, היות ואמי לא יכלה לחזור הביתה. הרכבות היו תפוסות על ידי חיילים פולנים שנשלחו מערבה לגבול גרמניה, ולאזרחים כמעט לא נותר מקום. ימים ספורים לפני פרוץ המלחמה הצליחה אמי לחזור הביתה, והשמחה היתה גדולה, אף שנמהלה בפחד מפני הבאות.

ואז הגיע יום שישי, אחד בספטמבר, 1939 והכל נגמר

פצצות החלו ליפול על העיר, וברדיו הודיעו שהגרמנים פתחו במלחמה עם פולין, וכי הם מתחילים להדוף את הצבא הפולני. ביום ראשון, 3 בספטמבר, נכנסו הגרמנים לסוסנוביץ' עירי, שלא היתה רחוקה מהגבול הגרמני, ובתי ספר כבר לא נפתחו. במקום ללכת לבית הספר נאלצנו לרדת למרתף ששימש כמקלט ולחכות לבאות. כך התפוגגה ההנאה מהחופשה, נגזו החלום על המשך הלימודים, ולמעשה תמה תקופת הילדות והנעורים שלי.

הלה פריידמן (עפרה לוסטיגמן). ילדות מאושרת

על משפחה שהיתה ואיננה

שלמה ופלה פריז. דיברו ביניהם בקודים

קוד כמו: 'שם', 'אז', 'הם' וכו'.

אמי פלה שחלתה מאוד עוד במחנות הכפייה, הלכה לעולמה בהיותי בת 11 בלבד, אבי שלמה שלקה בליבו באושוויץ, נפטר מדום לב כשהייתי בת 26, צעירה מאוד, אך אז הייתי כבר נשואה ואם לציפי, בתי התינוקת.

השואה תמיד עמדה ברקע

בילדותי למדתי להדחיק רגשות ולא לשתף את הורי בעניינים הקשורים ברגש כדי לא להכביד עליהם. השואה עמדה תמיד ברקע, למרות שהם לא דיברו ולא סיפרו לי. אני זוכרת שלאמי היו תחושות אשם על כך שהיא שרדה וחלק גדול ממשפחתה לא שרד. זכור לי גם שאבי נטר טינה לפולנים יותר מאשר לגרמנים. הוא הרגיש שהפולנים - השכנים והאנשים שהיה אתם בקשה בגדו בו (זאת הבנתי כשבגרתי ואחרי מותו), לכן הוא לא רצה לדבר בארץ פולנית.

במשך שנים רבות עברתי תהליך של שתיקה ולא דיברתי על הורי: בשנים האחרונות התחלתי לדבר על ילדותי ולהתעניין יותר במשפחה המורחבת.

לאחר מות אבי מצאתי בביתו תמונות שלו עם קבוצת אנשים שלבשו בגדי אסירים באושוויץ. לא ידוע לי מי הם, כנראה שהם היו אתו במחנה בזמן המלחמה. כן מצאתי מסמכים שבעזרתם נודע לי היכן היו הורי במהלך השואה ועתה אני מאוד סקרנית ללמוד ולגלות מידע נוסף על משפחתי.

באתר של יד ושם "לכל אדם יש שם" מצאתי את שמות בני המשפחה מצד אמי, הוריה, אחיה ואחיותיה ומשפחותיהם, שנספו בשואה. מצד אבי מצאתי את שמותיהם של אמו, אחותו ומשפחתה ואחיו. אני בטוחה שלא הגעתי לכל השמות וחוששת שלעולם לא אדע יותר פרטים וזה מטריד אותי מאוד - משפחה שהייתה ואיננה.

לאה וינר, דור שני

את דברי אלו אני מקדישה לזכרו של אחי מרדכי צבי פריז, שהיה רק בן חמש כשנרצח במחנה ההשמדה אושוויץ ואותו לא הכרתי מעולם.

אמנם אנו, בני הדור השני, מכירים את השואה "רק" מהסיפורים, אך בשל החיים עם הורים ניצולי שואה, רודפת אותי השואה כל חי, זה השפיע וממשיך להשפיע כל הזמן.

הורי שלמה פריזר ופלה פריזר לבית יעקבוביץ', נולדו בפולין בעיר סוסנוביץ למשפחות דתיות וציוניות מהמעמד הבינוני שעסקו במסחר, והיו פעילים בקהילה היהודית במקום.

אבי היה נשוי לאחותה הבכורה של אימי לפני המלחמה. בשנת 1938 נולד להם בן - מרדכי צבי, שהיה בן חמש כשנרצח יחד עם אמו (דודתי). הורי לא סיפרו על כך ולראשונה נודע לי על הילד (אחי) בדפי העד שמצאתי ביד ושם לפני מספר שנים.

בילדותי, הורי דיברו ביניהם בקודים ואני לא הבנתי על מה הם מדברים. כששאלתי על הוריהם ועל החיים לפני עלייתם לארץ, לא קיבלתי תשובות. ידעתי רק שהם נולדו בפולין. את המידע שיש בידי היום גיליתי במשך השנים מאחיו של אבי שברחו לבריה"מ, מדפי העד שאבי מילא ביד ושם וממכרים של הורי - פעולות שהיו מאוד מסובכות רגשית עבורי.

אבי שלמה, היה בין ניצולי מחנה ההשמדה אושוויץ. אמי פלה נשלחה במהלך המלחמה למספר מחנות עבודת כפייה ולבסוף השתחררה בברגן בלזן. לאחר המלחמה אמי ואבי נפגשו במחנה עקורים בגרמניה ואז נישאו.

לאבי היו סיוטים בלילות הוא היה צורח מתוך שינה ואני כילדה לא הבנתי מה עובר עליו. הייתה לי תחושה שהוא עבר טראומה, אך כילדה צעירה היה קשה לדעת מדוע זה קורה לו. באותם זמנים ניצולי השואה לא סיפרו על התקופה הנוראה ואני פיתחתי פחדים, אך לא היה לי את מי לשתף בהם ונמנעתי מלשאול את הורי שאלות, חשבתי שהן מיותרות. להורי היה חשוב שיהיה תמיד אוכל בבית והיה להם חשוב להיפגש עם חברים או בני משפחה שניצלו ובכל מפגש כזה הם התחילו את שיחות במילות

על השואה בחייו של יצחק פלזנבון

השונים, שיצאו מהעיר לאושוויץ. אז החל אבא להבין שלמעשה נותר לבדו בעולם. הוא נשבע אז לעצמו לעמוד בשתי החלטות: שלא לחזור יותר לעולם לפולין או לגרמניה, וכן שיפסיק להיות דתי שכן אלוהים איננו יכול להתקיים אם התקיימה שואה שכזאת. יצחק פלזנבון עלה לישראל, התגייס לצה"ל ולחם במלחמת העצמאות כמפקד זוטרי בחיל התותחנים ואף הוחתם בצבא הקבע לשנתיים. אלא שחיפוש אחר בני משפחתו מבנדין וגורלם המשיך להטרידו, לכן כשקיבל סכום פיצויים לא גבוה מגרמניה, החליט להשתמש בו כדי לנסות ולמצוא מחדש את שרידי משפחתו. הוא שב לאירופה כדי לחפש בה שרידים מהמשפחה, עד שלמד מכמה מקורות באופן סופי כי כל משפחתו הושמדה. לא נותרו לו אפילו תמונות או חפצים של המשפחה. הכל אבד!

סיפורה של תמונה

בשנת 1979, אבא שמע שברוסיה נמצאו אלפי תמונות פספורט של יהודים, שנלקחו מארכיון גרמני בסיום המלחמה. אבא עקב אחר הסיפור וב-1980 שמע כי התמונות הובאו לבית התפוצות בתל אביב ומיהר להגיע למקום. הוא עבר על אלפי תמונות, והתרגש עד דמעות למצוא תמונה אחת

פלה ז"ל.
עדות בודדה למשפחה שאיננה עוד

בודדה של אחותו האהובה פיגה, ששמה הפרטי ושם משפחתה היו רשומים בגב התמונה. היתה זו עדות בודדת שנותרה לו מכל בני משפחתו.

לצערנו, אבא מיעט לדבר על תקופת השואה בכלל, ועל ימיו בבנדין בפרט. נראה שגמר אומר לסגור לחלוטין פרק זה בחייו וכרך את נוראות השואה עם חייו הקודמים כילד וכנער בבנדין. יתכן כי בעיניו הכל נצרך ביחד לפרק קשה אחד, שיש להשאיר

מאחור ולא לעסוק בו. רק לקראת סוף חייו החל להיפתח ולספק לנו מעט מידע. אלא שהחסר במידע מלווה אותנו כיום, ואנו מצרים מאד על כך שלא קיבלנו מידע רב יותר על תקופה משמעותית בחייו, שכה השפיעה עליו.

שנים לאחר מותו של אבא נודע לנו כי ייתכן שישנה קרובת משפחה רחוקה, הקשורה לסבתו, ושאותה לא הכיר. במותו ממחלה קשה בשנת 2003, עזב את העולם בידיעה שהוא היחיד מכל משפחתו ששרד את השואה.

תודה מיוחדת לחיים דקל ולאלי בראונה, שפעילים בהתנדבות בארגון יוצאי זגלמביה וסייעו לי בחיפוש שרשי משפחתי.

חגית פלזנבון

אבי יצחק פלזנבון, נולד בבנדין בשנת 1926, והיה היחיד מכל משפחתו ששרד את השואה. אבא נולד למשפחה חרדית שהגיעה מהעיר לובלין בה נולדו אביו יונה, שעסק במסחר עורות, ואמו אדל לבית רייס. לאחר שנישאו בלובלין, עברו הוריו לבנדין, נולדו להם שבעה ילדים (אברהם, רבקה, לאה, חנה, חיים, פלה-פיגה ויצחק) והמשפחה הקפידה מאד על אורח חיים דתי. אבי אהב מאוד לקרוא ומגיל צעיר "חטא" בקריאת ספרות חילונית בתאוותו להרבות דעת.

ככל ילד חרדי, הוא התכונן בקפידה לקריאת הפרשה בבית הכנסת בבר המצווה שלו, אך ב-4 בספטמבר 1939 נכבשה העיר בידי הצבא הגרמני, ואבא לא הספיק לחגוג את בר המצווה. כידוע, ימים ספורים לאחר הכיבוש אירעה הזוועה של שריפת בית הכנסת הגדול על ידי אנשי האס אס, ובמקביל נרצחו כ-600 מיהודי העיר. אבא חווה את הכיבוש במשך יותר משנה, עד שחייו הצעירים הזדעזעו כשנה וחצי לפני שהחלו גירושי היהודים לאושוויץ. כשהיה בן 14 הוא נתפס בידי חיילים גרמנים באוקטובר 1940 ברחוב מחוץ לביתו בבנדין, לאחר שאחותו הורתה לו לצאת מהבית כדי לנסות ולרכוש לחם למשפחה, בעת הזו כבר היה קשה מאוד למצוא חנויות שבהן יהודים יכלו לקנות מזון. הוא נשלח לעבודות כפייה בגרמניה ומכאן ועד לסיום המלחמה, נפתח פרק בו נכלא יצחק הצעיר בתנאים קשים ביותר בכמה מחנות כפייה באזור גרוסרוזן שבגרמניה, כשבכולם הוא מנוצל לטובת מכונת המלחמה הגרמנית בעבודות לייצור נשק, בין היתר עבור חברת קרופ. הוא וחבריו סבלו מיחס ברוטאלי של אנשי אס אס ומתנאים בלתי אנושיים. העבודות המסוכנות נעשו לאורך מרבית שעות היממה, ללא כל טיפול רפואי, כשהם מתקיימים על מנת מזון מזערית. רבים מחבריו לעבודה לא שרדו ומתו ממחלות, מרעב ומתנאי העבודה הנוראיים. בתחילת 1945 הועבר לזקסנהאוזן ולעדותו היה כבר שלד מהלך" (מוזלמן) כאשר שוחרר בידי הצבא האדום ב-8 במאי 1945.

זמן קצר לאחר סיום המלחמה כשהוא הבריא מעט, חזר אבא לפולין כדי להתאחד עם משפחתו בבית שבבנדין. כשהגיע למקום, מצא כי בבית המשפחה גרה מזה זמן משפחה פולנית. שכנה סיפרה לו שכל משפחתו הגדולה נשלחה במשלוחים

משפחת פלזנבון בחתונת הבת אודלי

נפרדים, בעצב רב, מזלמן גיטלר

תמונה משפחתית אחרונה בבנדן, 1939. מימין לשמאל: אשה האמא טמה - ליבה, טובה גיטלר לבית סטבסקי, נחום גיטלר, בעלה, בערעק וזלמן גיטלר בעגלה התינוקת של נחום וטובה, גנושה

הספר וניסו לשכנעם להצטרף לתנועה. "לא דקדקנו בציציות של אלו ואלו, והצטרפנו לתנועה החדשה". ב"גורדוניה" סיפרו להם על החיים בארץ ישראל, על הקיבוצים, החקלאות וכו'. למחרת סיפרו לחבריהם בכיתה כמה טוב בהסתדרות נוער זו ורבים הצטרפו אליה. במקביל, ביה"ס דרש שיצטרפו ל"שומר הדתי". "התוצאה היתה שלאסיפות 'השומר הדתי' אליהן הלכנו, התייחסנו בזלזול מופגן, בעוד שאחרי אסיפה זאת, שהיתה בעל כורחנו, הלכנו ברצון רב לגורדוניה".

תפקידים שקיבל, כמו מזכיר הועד או עורך העיתון עוררו בו גאווה לא מבוטלת וחיזוק לכישרונותיו. "כאשר מוניתי להיות העורך בעיתון של 20 עמודים, שאמור היה להופיע פעם בחודש (עיתון קיר שנתלה על קירות הסניף), התחילה הריצה אלי של אנשים עם המאמרים שלהם. מקרב 80 החברים בסניף נמסרו מאמרים, הרבה מעבר ליכולת הקיבול של העיתון. התחילו לכתוב אנשים שלא ידעו לחבר משפט ראוי לשמו. בלי סגנון ובלי תוכן. נאלצתי לפסול את המאמרים הבלתי מתאימים. קמה מהומה, כי ראו באי ההדפסה עלבון אישי. חברים אלו קראו לאסיפה רשמית, ובמהלכה הקריאו את יצירותיהם שנפסלו. מאסיפה זו נעדרתי, כאות מחאה. המשכתי לערוך עשרה גיליונות של העיתון במשך 3 שנים.

חרם התנועה

על האירוע הייחודי הזה הוא ספר בכאב רב, כאב שלא חלף אפילו ממרום גילו, כאשר התקרב לגיל 100!

בן כיתתו, שהיה מבוגר ממנו, מנהיג הכתה, בעל כוח פיזי, יכולת שירה, וחוש הומור בריא, ומי שלימד אותו הילכות מין בשיעורי גמרא, היה גם דיקטטור לא קטן מול חבריו. חבריו בסניף גורדוניה מאסו בהתנהגותו וחדלו לדבר עימו כאילו היה מצורע. איש לא רצה בעליונותו והתרחקו ממנו.

לפרנסתו עבד כמתלמד במסגרייה במרתף דולף מים, וכעבור זמן קצר חלה בדלקת ריאות. הועבר לבי"ח, אך הוחזר הביתה, תוך קביעת הרופאים שמותו קרב. כאשר שכב על ערש דווי, באו חבריו להיפרד ממנו. "אני נכנסתי עם ראש הקבוצה", הוא מספר, "היה חבוש כולו, ראשו מגולח ונראה כמו שלד. הספיקו לשאול אותו אם יודע מי שעומדים מסביבו", והתשובה היתה:

אבא שלי, זלמן גיטלר, הלך לעולמו, אור ליום שני ה-30 במרץ 2020. חודשיים ימים בטרם מלאו לו 101 שנים.

תם סיפור חייו.

סיפור חיים שהחל בעיר הולדתו ובנדן.

האמצעי מבין חמשה אחים. מציאות ביולוגית שתורגמה לתפיסת עולם שלמה, תפיסת התיווך והפשרה.

בגיל 4-5 נשלח ללמוד ב"חדר". הלימודים עוררו בו עניין והתלהבות והוא התמסר כל כולו לחוויה ולסיפוק שאלו הסבו לו. היה לו לוח קטן עליו כתב בגיה כתב ומחק, כתב ומחק. "כל היום כתבתי. אינני יודע מה היה לכתוב כל כך הרבה. כל כך הרבה חשבתי אם הנקודה פה או שם..."

בגיל 7, (כתה א') הגיע לביה"ס היסודי, יבנה "מזרחי", כשהוא מלווה באביו. על המפגש הראשוני הזה הוא כתב לימים באוטוביוגרפיה ששלח למכון יי"א בוילנה: "כאשר הגעתי עם אבא שלי בפעם הראשונה לכותלי ביה"ס, הרגשתי היו די רגילות. לא נבהלתי מהמורים ומהתלמידים האחרים, גם לא התרגשתי מהשקט בשיעורים, פשוט כי זה הלם את האופי שלי. מדובר היה בבית ספר פרטי, שהיה מוכר כאיכותי, אליו הגיעו רק תלמידים שהוריהם יכלו לממן את עלותו. הצטיין בלימודיו, ובסוף כתה א' הוקפץ ישירות לכתה ג'. "כמובן שבשכיל ההורים והתלמידים מהכיתה הקודמת זאת היתה הפתעה גמורה, אבל לא בשבילי, קיבלתי את זה כמובן מאליו".

מכות למנהל ביה"ס

ימי החורף בבנדן היו קשים במיוחד. הרוחות נשבו וצלפו בפנים, והשלג נערם לגבהים. כשהגיעו לבית הספר, גם הכתות היו קפואות. ביה"ס לא דאג לחימום, מטעמי חיסכון. שלושה מחבריו החליטו לכתוב מכתב נזעם להנהלת כי הספר, בו אימו, כי אם לא יחממו את הכתות, המנהל יקבל מכות רצח. וכדי שהמכתב ייראה "מכובד" הם בקשו מזלמן לסגנון בעברית רהוטה. הוא אמנם הסתייג מאד מהניסוח החרף, אולם הלחץ החברתי הכריע, המכתב נוסח ונשלח לייעדו. כמובן שהדבר עורר מהומת אלוהים, כתב ידו של הכותב זוהה, ותחת לחץ, הסגיר את שאר חבריו למעשה. הורי התלמידים הוזמנו להנהלה, והם הורחקו למספר ימים מבית הספר. גם יוסף, אביו של זלמן הוזמן להנהלה, אולם הוא הצליח לשכנעה שהדבר אינו תואם את אופיו וכי נענה ללחץ שהפעילו עליו חבריו. ההנהלה שוכנעה ולמחרת כבר חזר ללימודים.

תנועות נוער

זלמן הצטרף לתנועת הנוער הציונית "השומר הלאומי", שם לימדו אותו צופיות, צעידה וכו'. על איחור לאסיפות, ראש הקבוצה נתן לנו עונש ושלח אותנו לספור את כל השמשות בבתיים רבי קומות. כל אחד קיבל בית אחר. אבל, אנחנו בכלל לא התכוונו לספור שמשות, המצאנו מספר וענינו לו כפי שדרש. "לקבוצה שלנו", הוא כותב, שכולם תלמידי בית ספר "מזרחי" ודוברי עברית, היחס היה טוב יותר. בכלל, מי שדיבר עברית, נמנה בין המיוחסים ושאר האנשים קינאו בו".

פעילים מתנועת הנוער "גורדוניה", ארבו להם ביציאה מבית

ומחשבותיהם של האנשים היו אך ורק בכיוון של מה ילד יום. "בין ה-25 באוקטובר 1940, היום בו נעקרת מבית הורי בבנדן וה-15 באפריל 1945, יום שחרורי במחנה ברגן בלזן, חיי היו כמטוטלת בין החיים והמוות. נעקרת משם ביום שמחת תורה, שנהפך עבורי ליום של מצוקה וייסורים, ואילו יום שחרורי חל ביום מעונן עם אופקים מטושטשים. אני מתקשה להבין את הסמליות של שני הימים האלה, אולם בשנים הללו, למעלה מארבע וחצי שנים של שהייה במחנות, לקיתי בשיתוק רוחני ממושך כבחלום בלהות. האם אפשר בכלל לתאר את המצוקה והפחד של יום אחד במחנה הריכוז?"

"אונטערוועגס" בדרך

השיקום הפיזי והרוחני החל עם המעבר מברגן בלזן שבאזור הבריטי, לאזור האמריקאי, למחנה ציילסהיים שבעיר פרנקפורט ע"נ מיין, שבו הקימו האמריקאים מחנה פתוח ליותר מארבעת אלפים איש. "הופעתי בפני הועד המקומי ואמרתי להם, כי במקום כזה, עם מספר כה גדול של אנשים, מן הראוי שיהיה גם עיתון. מאחר והיה לי ניסיון בכתיבה ובעבודה בעיתון בבנדן הצעתי שאקח את המשימה על עצמי, וגם אהיה עורך העיתון."

וכך יצא לדרך עיתון העקורים בציילסהיים. שמו הראשון היה "אונדזער מוט" (האומץ שלנו) ולאחר זמן קצר שונה שמו ל"אונטערוועגס". בדרך, בדרך לא. העיתון הופיע בשפת היידיש, קיבל אישור מכל הגורמים והפך לעיתון יהודי מחוזי במחוז גרוס הסן.

העלייה לארץ ישראל

באוקטובר 1948 עולה זלמן גיטלר עם רעייתו גוצ'ה לארץ באניית המעפילים סנט אנטוניו "נורית". הם שוכנו במעברת "אגרובנק", אחת משלוש מעברות שהוקמו בחדרה.

תוך זמן קצר מצא עבודה בעיתון "הארץ" בת"א, שם עבד 42 שנה עד פרישתו לגמלאות.

הותיר שני ילדים: חנה-ליבע ויעקב יוסף, שלושה נכדים: אפרת, יואב ומתן, וחמישה נינים: תמי-לין, דיין-יונתן, רייד-ניסן, עדן-גוצ'ה, וסטון בערעק.

תם סיפור חיו ונשלם לעד.

חנית רייטר גילטר

בית אבות "נוה אביב". מוקף באהבה של חמשת הנינים

"יודע אני מי שנמצא פה, ואל תשאלו אותי יותר שאלות". באותו הלילה נפח את נשמתו. "לאחר המקרה לא הייתי מסוגל לאכול. בעבודה הוא עמד לנגד עיני, בלילה ראיתי אותו במראהו האחרון וכך זה נמשך מספר שבועות". בדיון בין החברים עלתה השאלה שמא יש להם חלק במותו, ומסקנתם היתה, כי אין להם שום אשמה בנדון.

זלמן עם רעייתו גוצ'ה לבית איזרלביץ

תנועת הנוער "השומר הצעיר"

בתום שש שנים בהן השתייך ל"גורדוניה", החליט לפרוש ולעבור ל"שומר הצעיר". "הסיבה לכך היתה, התנגדותי האידיאולוגית לאידיאה ההיא (גורדוניה) והיותה של ההסתדרות לא מספיק שמאלנית בשבילי, ברוחו של מרכז, ולא מספיק לוחמת בארץ ישראל עבור המהפכה העולמית... וכך עזבו אתנו עוד כ-20 חברים. בדעותיי נשארתי נאמן לחיי הקולקטיב בא"י ובה ליצור יהודי חדש הקשור לעבודת אדמה, לחקלאות ולהיות אנשים פרודוקטיביים בכל רמ"ח איבריו. את כל אלו שאפתי להגשים. תקופת חברותו ב"שומר הצעיר היתה התקופה המאושרת בחיי. "שנתיים השתייכתי לתנועת "השומר הצעיר", שם הונכתי וגם חינכתי אחרים... יום יום עד השעה שתיים אחרי חצות הייתי באולמות התנועה והתמסרתי כל כולי לעבודה ציבורית... כמו בכל מקום, הייתי עורך עיתון הקיר של התנועה. באחד מהם פרסמתי מאמר מפרי עטי שעורר הזדים וויכוחים רבים. נושא המאמר היה היחס שלנו אל העולם הערבי ושמו 'מדיניות הריאל פוליטיק שלנו'. עזבתי את קן 'השומר הצעיר', אולם, אני נושא בליבי את כל השקפות העולם של התנועה הזאת עד עצם היום הזה: ליברליות, שוויון, חופש הפרט, סוציאליזם, מולדת לשני עמים".

דפוס רזניק בסוסנוביץ

"עבדתי בסוסנוביץ, מרחק 6 ק"מ מבנדן, בבית דפוס ענק. ביצענו שם עבודות מסובכות ומיוחדות למזמנים שונים, במיוחד למכרות הפחם בשלזיה העילית, שלרוב היתה בבעלות צרפתית. בעליו של הדפוס היה סטניסלב רזניק. מאחר שלא היה יהודי דתי, ואפילו רחוק מאד מכך, עבדנו בשבתות כמו בימי חול. הוא התייחס לכלום בצורה הוגנת והמשכורת שולמה במועדה המדויק. לזוג רזניק שהיה חשוך ילדים, היה בית חם ופתוח ומדי פעם הזמין אותנו כל צוות העובדים, 15 איש, לביתם הפרטי והמרווח לארוחות חמות.

"דצמבר 1938. הדפוס נסגר. הדי המלחמה מתדפקים בשער ואפילו לא ניסיתי לחפש עבודה בשום מקום. ברחבי העיר נתלו מודעות בנוסח 'המלחמה מתקרבת' האווירה היתה עכורה

לזכור ולעד לא לשכוח

שמואל לייטנר. כשרון הציור הציל את חייו

במהלך המלחמה. הרישומים והציורים שמלווים את ספריו, צוירו במקור בתקופת השואה על גבי פיסות נייר שהוא תלש משקי מלט. לאחר המלחמה, בקפריסין, שיחזר את אותם ציורים המתארים את זוועות השואה שאין לתארם במילים. הספרים נכתבו בעברית, ובחלקם תורגמו לאנגלית, פולנית וגרמנית. הציורים המקוריים נמצאים במוזיאון יד-ושם בירושלים, והוצגו בתערוכות ברחבי הארץ ובגרמניה, ארה"ב ופולין.

שמואל נפטר ב-27.01.2020 והשאיר את מורשתו הגאה לדורות הבאים של משפחת לייטנר: בנו גבריאל ואשתו, 4 נכדים ו-10 נינים שנוולדו החל משנת 2005. כל ארבעת הנכדים ביקרו במחנות בפולין. כולם חיים בישראל ומעבירים את המסר של שמואל - לזכור ולעד לא לשכוח.

יהי זכרו ברוך.

Shmuel's book, written in Hebrew, has been translated into English, German and Polish. Exhibitions of his drawing have been held in Israel, Germany and Poland.

Shmuel died on Jan 27, 2020 leaving a proud legacy for future generations of proud Leitners, his son Gaby, his wife and his 4 grandchildren all of whom live in Israel. All four grandchildren visited Poland and the camps. Shmuel's 10 great grandchildren have been born since 2005. The family continues to pass on his message, "Remember, do not forget".

May his memory be blessed.

שמואל לייטנר נולד בשנת 1925 בבנדן, למשפחה של ספרים. חיי המשפחה - האב, האם, ושני האחים, התנהלו סביב המספרה של סבא חיים, אשר מילאה הרבה יותר תפקידים מלבד מספרה. עם פלישת הגרמנים לפולין השתנו החיים ללא הכר: הוצאות להורג, רעב והתעללויות, הפכו לדבר יום ביומו, ולבסוף החלו חטיפות של יהודים לפלוגות עבודה ומשלוחים למחנות. שמואל, בהיותו נער בן 16, נתפס יום אחד בלכתו ברחוב ונשלח למחנות העבודה בגרמניה. במהלך המלחמה עבר בשבעה מחנות עבודה שונים, בהם הועבד בפרך בתנאים בלתי אנושיים. הגרמנים שהבחינו בכישרונות הציור והשרטוט שלו, ניצלו כישרונות אלו לתועלתם, וכך למעשה ניצלו חייו. הוא שוחרר על ידי האמריקאים במאי 1945.

הוריו של שמואל נרצחו, יחד עם שלושה מיליון יהודי פולין. כאשר חזר לעיר מולדתו, שמואל לא מצא אף קרוב משפחה שניצל. אחיו היחיד פליקס לייטנר שרד כשאימץ את זהותו של צעיר פולני-נוצרי בן גילו שניספה במלחמה. אביו של אותו צעיר חס על פליקס והעניק לו את הזהות של בנו, ובכך הציל את חייו. האח החליט להישאר בזהות הבדויה גם עם תום המלחמה, מכיוון שהיא זאת שהצילה את חייו. מפני שנשאר בודד לחלוטין, הוא קיבל את עצת הפולני ונשאר לחיות בקירבתו תחת הזהות המאומצת. במשך שנים רבות, אף אחד משני האחים לא ידע על קיומו של השני.

בתום המלחמה הצטרף שמואל לתנועת "השומר הצעיר" וב-1946 הוא הפליג לארץ ישראל בהעפלה הבלתי-לגאלית באונייה "לנגב" שנתפסה ע"י הבריטים, והמעפילים הוגלו למחנה מעצר בקפריסין. בקפריסין פגש שמואל את מרים אלזנר - ניצולה כמוהו ושם הם נישאו. במחנה המעצר בקפריסין הצטרף שמואל לכיתת לימוד אמנות, אותה העביר הצייר הישראלי המפורסם נפתלי בזם.

לאחר שהות של שנה וחצי בקפריסין, ב-1948 הגיעו בני הזוג הצעירים לישראל. כאן ערכו טקס חתונה נוסף, עברו הכשרה בקיבוץ הזורע ולאחר מכן הגיעו לקיבוץ גזית, ונימנו על מייסדיו וחבריו הראשונים, ושם חיו כל חייהם עד יום מותם. בנם היחיד גבריאל נולד בפברואר 1949.

כחבר קיבוץ תרם שמואל רבות לקיבוץ בציור ובקרימיקה ועבודותיו מקשטות עד היום מבנים מרכזיים בגזית.

אחרי 45 שנים גילה שאחיו בחיים

בשנת 1983 נודע לשמואל לראשונה שאחיו פליקס שרד וחי בפולין תחת השם הפולני שאימץ בזמן המלחמה. הוא נסע לבקרו בפולין, שם נפגשו האחים לראשונה לאחר כ-45 שנה, ולאחר מספר שנים ערך האח ביקור גומלין אצל שמואל בישראל.

כאשר נודע לשמואל שאחיו נותר בחיים, התעורר אצלו הרצון לספר את קורותיו ואת סיפור הישרדותו בתקופת המלחמה, בכתב ובציורים, והוציא לאור שני ספרים, בהם הוא מתאר את העובדות הישנות של חייו לפני המלחמה ובמחנות העבודה. בספר הראשון - "במחנות גרמניה" הוא מתאר את קורותיו בכל מחנות העבודה בהם עבר ועבד בעבודות פרך. בספרו "ימים שחורים" הוא מתאר את חייו בבנדן לפני המלחמה ובמחנות

Shmuel Leitner was born in 1925 in Bendjin, Poland to a family of simple barbers. The life of the family, his father, mother and younger brother, revolved around the grandfather Haim's barbershop which fulfilled many more functions than just haircuts. When the Germans invaded Poland, their lives changed completely; executions, starvation and abuse were daily occurrences terminating in kidnappings of Jews and delegations to work camps. When Shmuel was a youth of 16 years, he was sent to Germany. He was in 7 different labor camps, working hard labor under inhumane conditions. His many skills in drawing were frequently used by the Germans and served to save his life. He was freed by the Americans in May 2, 1945. Shmuel's parents were murdered in the Holocaust along with 3 million Polish Jews. When Shmuel returned to his town, he did not find any of his family surviving. His only brother, Felix Leitner, had survived by adopting the identity of a young Polish Christian boy, remaining alive and alone in Poland as neither knew that the other had survived. Following the war, he joined the Hashomer haTzair youth movement. In 1946, he sailed to Palestine on

the ship "Lanegev" but was caught by the British and exiled to Cyprus. There he married Miriam, a survivor like himself. In Cyprus, he began studying drawing with the famous Israeli artist, Naftali Bezem. A year and half later, he arrived in Israel in 1948 where he and Miriam married again. Their only son Gabriel was born in 1949. He became one of the founders of Kibbutz Gazit where he remained until the day he died. As a kibbutz member he contributed much both in work and in his art in both painting and ceramics. In 1983, Shmuel first learned that his brother had survived and was still alive in Poland. He went to visit him there and his brother later made a reciprocal visit to Israel. After learning that his brother was still alive, Shmuel began to tell his story in his book "Black Days". In the book he describes the dry facts of his life before the war and in the work camps. The sketches and drawings in the book were drawn during the Holocaust on scraps of paper he was able to find expressing the horrors beyond all words. They were redrawn following his release while in Cyprus. Currently all his drawings can be found in Yad vShem in Jerusalem.

משפחת לייטנר מורשת גאה לדורות הבאים

פרויקט חדש - אתר אינטרנט ייעודי לבית העלמין בצ'לדז' A new website for the Jewish cemetery in Cheladz

Dear members.

We are happy to announce that the project to create a website to navigate to your family's gravestones at the Czeladz cemetery has finally been completed.

You can now find all grave's locations before your trip to Czeladz or while at the cemetery at the website: www.jewishcemetery.czeladz.pl

In addition, new signage has been installed at each row making it very easy to find the location of a specific grave while visiting the cemetery.

Naomi Itholz

חברינו אנדריי ונעמי אלטהולץ (לבית סטבסקי), סייעו בהקמת אתר אינטרנט ייעודי לבית העלמין היהודי בצ'לדז'. האתר מאפשר חיפוש קל וידידותי של השמות המצוינים על גבי אלפי המצבות שברחבי בית העלמין. עיריית צ'לדז' מימנה מספור של השורות בבית העלמין, וכך לבסוף הופך איתור מצבות אבותינו פשוט, וכך גם הגיווט אליהם בשטח. אזכיר גם את הפרויקט הראשוני שביצע חברנו ג'פרי צימבלר לפני שנים, בהפקת ספר עם תמונות המצבות בבית העלמין.

כתובת האתר: www.jewishcemetery.czeladz.pl

תודות גם לחברינו היקרים בפולין, קרולינה ופיטר יקובנקו שמעורבים גם בפרויקט זה.

ישר כוח לכל העושים במלאכה!

חיים דקל

our friends Andre and Naomi Altholz (nee Stawski), assisted in setting up a dedicated website for the cemetery, which allows for an easy and friendly search of the names indicated on the thousands of gravestones throughout the cemetery.

The municipality of Czeladz has funded the numbering of the rows in the cemetery, and thus finally locating the tombstones of our ancestors becomes simple, as does navigating them in the field.

I will also mention the initial project carried out by our friend Jeffrey Cymbler years ago in producing the book with the tombstone pictures.

Thanks also to Our friends in Poland, Karolina and Piotr Jakuwenko, who are also involved in this project.

Well done to all who do the work!

Haim Dekel

ארגון יוצאי זגלמביה אבל על מות
חברי וחברות הארגון שהלכו לעולמם.
תנחומינו שלוחים לבני המשפחה. מי
ייתן שלא תדעו עוד צער

חנה קרביצקי לבית ארנפריד ז"ל - בנדן

עדית קשת (שפירא) ז"ל - בתה של פרדקה
מזיא ז"ל - סוסנוביץ

אסתר לבית רוזן וחיים בוכמן ז"ל - בנדן

אליהו אורן הופס ז"ל - בנדן

אורה מריאל לבית הווינגמן ז"ל - בנדן

לאה לולה מוגר לבית צוקרמן ז"ל - צ'לדז'

חיה הלה קוד'וך לבית אייזמן ז"ל - דומברובה
גורניצה

תמה ויגשטוק לבית פינצבסקי ז"ל - בנדן

שמואל לייטנר ז"ל - בנדן

רבקה פוליצר לבית רוזנקר ז"ל - בנדן

שרה לברון לבית פוזמונטייר ז"ל - דומברובה
גורניצה

שרה סוניה בלומנפלד ז"ל - בנדן

הלה גולצר ז"ל - סלבקוב

זלמן גיטלר ז"ל - בנדן

יהושע פינקני ז"ל - בנדן

אורנה נייזרמן לבית שויצר ז"ל - בנדן

איגה הנדליש בת מנחם מנדל בירנשטוק ז"ל -
זבירצה

אלתר ולנר ז"ל - בנדן

חנה אנזל לבית בראונר ז"ל - בנדן

אברהם גרין ז"ל - צ'לדז'

מיכל שאול ז"ל בתם של אברהם וצפריה
פרידמן - בנדן, דומברובה גורניצה

ראובן גיל ז"ל בעלה של חדוה גיל תבדל"א -
לודז'/זבירצה

Cecile Feldman z"l nee Spiegelman,
Dombrowa Gornicza/USA
Yonathan Yoni Bradin z"l third
generation of the Judkiewicz family
Dombrowa Gornicza/USA

Dear friends, descendants of Zaglembe communities in Poland,

We are about to celebrate the 5781 New Year in the shadow of the Covid-19 pandemic, and the situation in this country - both economic and social - is one of the worst we have

ever known.

Due to the health situation, the organization's activities have been reduced significantly in the course of the past six months: the pre-Pesach toast and good wishes gathering, the Holocaust Day assembly, and the journey to Poland were all cancelled. And the friendly game between "Hakoach" Bendzin and "Hakoach" Ramat Gan was also put off.

The extensive activity that was part of the "Zaglembe Roots" study workshop is still ongoing, led by Haim Dekel with the assistance of Danny Rakotz. The activity began with weekly sessions, and continues today in the form of daily messages

among the workshop participants and others, as well as in "zoom" meetings.

Despite the epidemic, we held a memorial service on Tish'a Be'Av at the Nahalat Yitzhak cemetery, which began with laying a flower on each of the graves of former Zaglembe members who had fallen in Israel's wars.

This year, we shall meet to exchange greetings and good wishes for the New Year at the commemorative site in Mevo Modi'im, where conditions are better suited to the restrictions required due to the Corona virus.

My friends and colleagues, I wish you all a good and happy New Year, a year of health and long life. To the members of the first generation, I send you all very special greetings and a warm embrace for who you are and for the legacy you have brought us.

Sincerely,

Dov Pnini

President of the Zaglembe World Organization

ראובן גיל ז"ל וחדוה תבדל"א. חברות לחיים

במשך השנים חדוה הצטרפה לארגון זגלמביה כחברה פעילה וראובן בעלה, שותפה והחבר הטוב ביותר שלה, היה כעזר לה, לטובת הארגון והחברים, תמיד במאור פנים, בחיוך ובשמחה. יהי זכרו ברוך!

רחל צטנר בבס

נפרדים מפעיל הארגון, ראובן גיל

בחודש מאי נפרדנו מחברנו פעיל הארגון, ראובן גיל, שהלך לעולמו.

ראובן נולד בעיר לודז'. כנער צעיר היה בגטו לודז' עם בני משפחתו, משם הוא נדד בין מחנות עד אשר הגיע למחנה הריכוז בוכנוולד שהיה מחנה עבודת כפייה לגברים. ב-11 באפריל 1945, הצבא האמריקאי שחרר את המחנה. עם השחרור גילה ראובן כי הוא נשאר לבדו, היחיד ששרד מכל המשפחה.

לאחר השחרור ראובן הצטרף לקבוצת צעירים שמטרתה היתה להכשיר את החברים לעליה לארץ ישראל. בקבוצה פגש ראובן את חדוה, ילידת זבירצ'ה שגם היא היתה ניצולת שואה ונותרה לבדה, שריד אחרון למשפחתה, שהפכה לרעייתו.

ראובן וחדוה הגיעו לחופי הארץ באוניית מעפילים, אך נתפסו על-ידי הבריטים ונשלחו לקפריסין.

הם שהו בקפריסין שנה אחת ועלו לארץ ב-1947 לקיבוץ מגידו. ראובן היה המזכיר הראשון והיה בין הכותבים את מגילת היסוד של הקיבוץ.

עם השנים צבר ראובן ידע רב בתחום הפרדסנות וההדרים וניהל את בית האריזה לפרי הדר של הקיבוץ.

בשנת 1977 עזבו חדוה, ראובן והילדים את הקיבוץ ועברו לתל אביב, בה חיו כ-40 שנה עד אשר עברו לפרדס חנה כדי להיות קרובים יותר לבניהם אלון ורון, לשבעת הנכדים ולחמשת הנינים אשר גרים באזור זה.

הנצחה ביד הזיכרון

כל המעוניין להנציח את שמות יקיריו ביד הזיכרון לקדושי זגלמביה במודיעין, אנא העבירו את השמות אל שמשון ישיבץ
טל: 052-5469-888
נא לציין הנצחה -
דוא"ל: jshimshon@gmail.com

Personal Commemoration

We remind you that in the Commemoration Valley in the Modiin Memorial Site, there are still places left for personal commemorations of family members that were perished during the Shoa. One engraved line of commemoration in black marble cost 150\$. Those who wish to commemorate their beloved ones may contact:
jshimshon@gmail.com

קפה זגלמביה ב-ZOOM

מעת לעת נפגשים בני הדור השני והשלישי

למפגש רעים והרצאה

הודעה על המפגש נשלחת בדוא"ל

לפרטים נוספים: רחל בבס Rachel.bebes@gmail.com

דמי חבר לשנת 2021

הפעילות הרבה של הארגון מחייבת הוצאות כספיות בלתי מבוטלות. הכיסוי הכספי העיקרי בא מדמי חבר העומדים השנה על 200 ש"ח. כל תרומה נוספת תתקבל בברכה.
את דמי החבר ניתן לשלם:

- ישירות לחשבון הבנק: לזכות "ארגון יוצאי זגלמביה", בנק לאומי, סניף 783 הרצליה, מס' חשבון: 34600/62
לאחר התשלום יש לשלוח העתק מההעברה לפקס: 03-6771542 או למייל rachel.bebes@gmail.com
על מנת שנוכל להוציא קבלה.
- באמצעות הדואר בצ'ק לפקודת ארגון יוצאי קהילות זגלמביה, ת"ד - 7799, רמת גן 5217701
אנא, שלמו את דמי החבר כדי שנוכל להמשיך בפעילות החשובה של הארגון. קיומו של הארגון תלוי בכך!

אביב לניצולי השואה

עמותת אביב לניצולי השואה נוסדה בשנת 2007 במטרה להבטיח את מיצוי זכויותיהם של ניצולי השואה בישראל.
העמותה מעניקה יעוץ וליווי אישי לניצולי השואה בנושא מיצוי זכויות ללא תשלום, במטרה לסייע לניצולי השואה לקבל את הזכויות המגיעות להם על פי חוק ולהבטיח שיפור משמעותי במצבם הכלכלי.
שירותי העמותה בקהילה ניתנים בחינם בתוך אמונה כי ניצולי השואה זכאים לקבל את מלוא זכויותיהם מבלי שיגבו מהם תשלום, עמלה או דמי חבר.
טלפון: *5711 דוא"ל: info@avivshoa.co.il

לתרומות: ארגון יוצאי זגלמביה

בנק לאומי, סניף הרצליה מס' 783,
חשבון מס' 34600/62

Zagłębie World Organization,
23 Frishman St., Tel Aviv 63561, Israel
For Contributions: Bank Leumi of Israel,
branch No. 783,
account No. 34600/62

עיצוב והדפסה: דפוס קוניאק, ת"א, **עריכה:** בת-חן בן-עמי סונין, **הפקה:** רחל צנטנר בבס
כתובתנו: רחוב פרישמן 23, תל אביב 6356109, **מייל מנהל אתר האינטרנט:** admin@zeglembie.org
סומרים על קשר: עדכונים אתר - www.zeglembie.org, **ובפייסבוק** - "דור שני ושלישי ליוצאי זגלמביה"

